

Laténské sídliště v Jičíně

Jiří Waldhauser – Radek Novák – Jan Novák

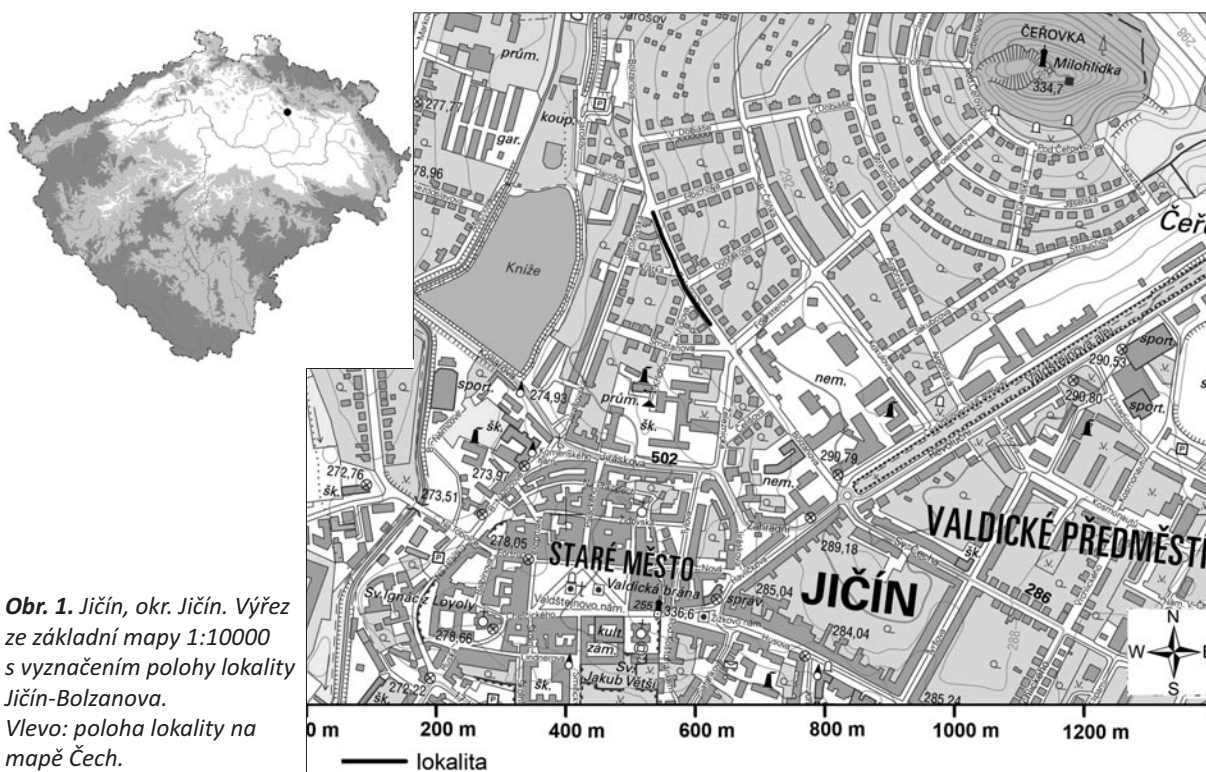
Před více než třiceti roky byly shromážděny informace o laténských sídlech okresu Jičín a zároveň dokumentace a vyhodnocení všech známých funerálních nálezů z kostrových a žárových hrobů, konvenčně přisuzovaných Keltům (Waldhauser 1988). K osvětlení torzovité nálezové situace je vítán každý – stále poměrně vzácný – nový nález. K nim patří záchranný výzkum Regionálního muzea a galerie v Jičíně z roku 2013 pod vozovkou Bolzanovy ulice v Holínském předměstí, v severní části intravilánu města Jičína (obr. 1–3), který se stal předmětem tohoto sdělení.

ÚVODNÍ INFORMACE O LOKALITĚ

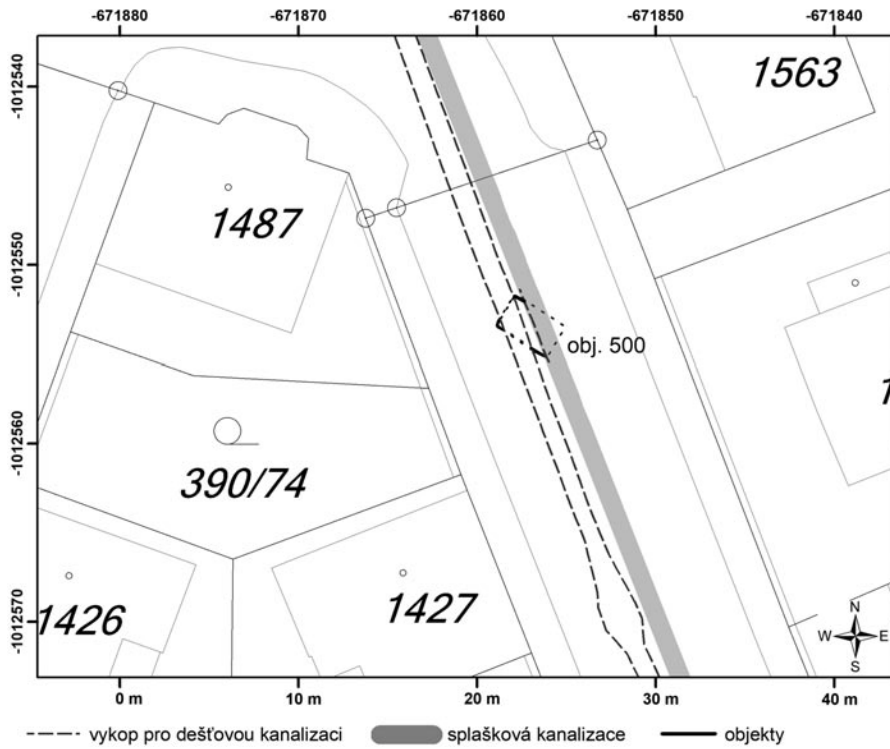
Při rekonstrukci vozovky a budování dešťové kanalizace v úseku Bolzanovy ulice (obr. 2 a 3) bylo zachyceno a podrobně dokumentováno několik struktur datovaných spolehlivě do doby laténské. Jednalo se o malou partii polozemnice (objekt 500, obr. 4) a objekt 505 (obr. 3–4), dále byly zjištěny zlomky keramiky z ornice (vrstva 103). Mimo to výzkum zachytil pouze neolitické objekty (LnK) a objekty neobsahující nálezy. O výzkumu byla vypracována podrobná nálezová zpráva (projekt C-201334537 v archivu nálezových zpráv RMGv Jičíně).

Pohledem na letecké měřičské snímky z roku 1936 je patrné, že v trase dnešní Bolzanovy ulice jsou pole, vyjma jihozápadního okraje areálu nemocnice. Na snímku z roku 1948 je zde patrná cesta (částečně zpevněná) a pole jsou z větší části rozparcelovány a zastavěny.

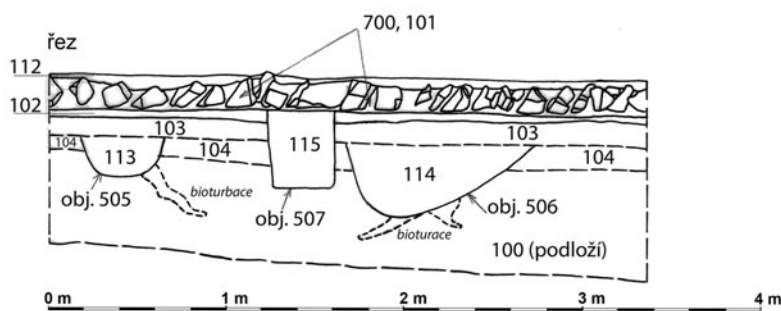
Prostor mezi dnešními ulicemi Foersterovou, Kukulovou, Bolzanovou a Čelišovou, vymezující areál jičínské nemocnice, je znám archeologickými nálezy již od 20. let 20. století. Tehdy, v souvislosti s výstavbou nemocniční budovy, nalezl profesor A. Martínek keramické zlomky kultury s lineární keramikou. Toto neolitické sídliště je dosud nejzřetelnější pravěkou komponentou, dokumentovanou

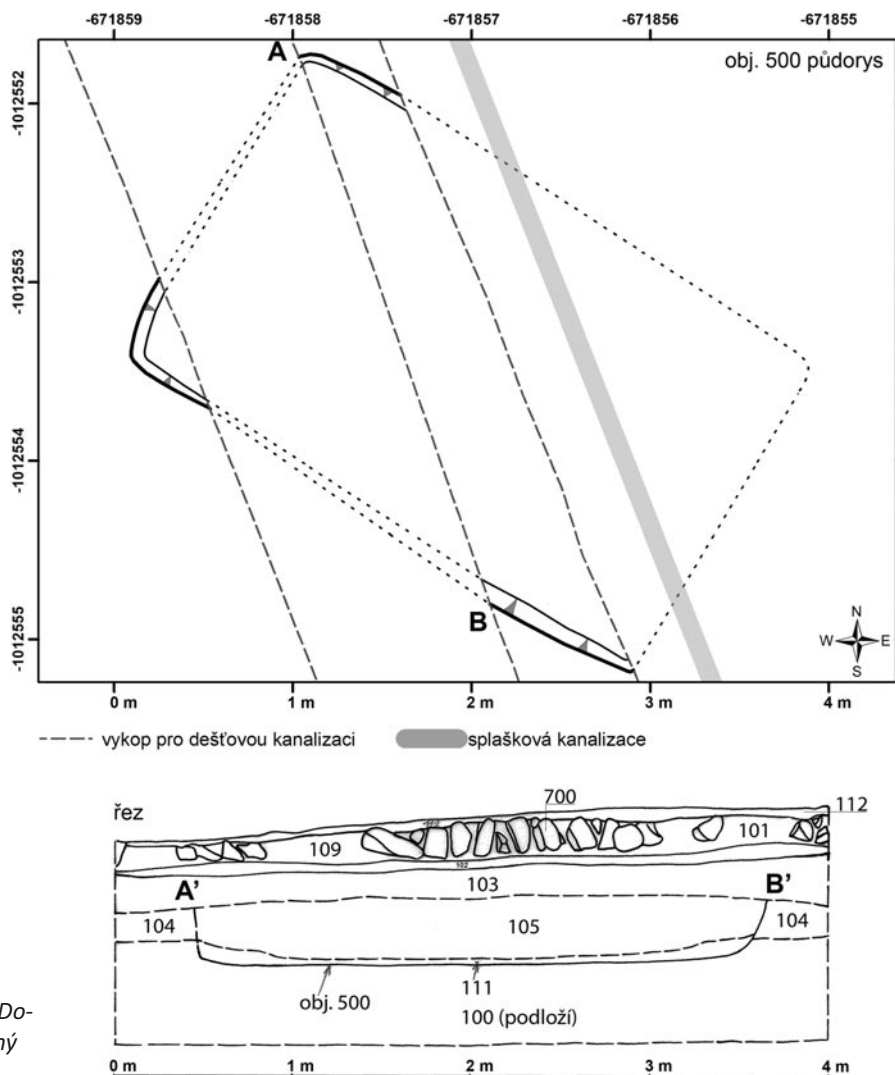
Obr. 1. Jičín, okr. Jičín. Výřez ze základní mapy 1:10000 s vyznačením polohy lokality Jičín-Bolzanova. Vlevo: poloha lokality na mapě Čech.

Obr. 2. Jičín, ulice Bolzanova. Výřez z katastrální mapy s vyznačeným objektem 500.

Obr. 3. Jičín, ulice Bolzanova. Výřez z katastrální mapy s vyznačenými objekty 505 a 507, dole řez. Obj. 507 je subrecentního stáří.

Obr. 4. Jičín, ulice Bolzanova. Dokumentovaný a rekonstruovaný půdorys objektu 500, dole řez.

i dalšími terénními akcemi (Ulrychová 1999, 69). Při stavbě jičínské nemocnice, v ulici Bolzanově a na cvičišti Čerovka byly zjištěny nálezy související s pohřebištěm z konce I. a II. stupně slezskoplatěnické kultury (Filip 1936–37, 160; Vokolek 1999, 44).

Již F. Šalda (1969, 30) uváděl z Jičína, z polohy „u nemocnice“, keltské sídliště; podklady tohoto konstatování ovšem nepublikoval. Snad v archeologických nálezech uložených v jičínském muzeu, získaných v meziválečném období, zjistil hmotnou kulturu latěnu, nebo tamější halštatské nálezy nesprávně datoval. Ovšem informace mu mohl poskytnout i někdo jiný se znalostí archeologie. Jmenovaný nicméně nezaregistroval nález zlaté keltské mince z Jičína, publikovaný již J. L. Píčem (1903, 110). V poválečném období až do předmětného výzkumu laténské nálezy na sledované lokalitě zjištěny nebyly.

Jakákoli evaluace fondu doby laténské z Jičína–Bolzanovy ulice z roku 2013 naráží na podkritickou kvantitu získaného materiálu. Vyjadřovat se o něm je možno jenom na úrovni málo podložených pracovních hypotéz. Přesto lokalita zaslouží zveřejnění, protože po roce 1989 byla terénním výzkumem v okrese Jičín zkoumána jediná laténská lokalita (Hořice-Lidl v roce 2009) a ze sběrů získáno jenom několik keramických zlomků. Osídlení Jičínska v době laténské tak zůstalo jedním z nejméně osvětlených úseků zdejšího pravěku.

PŘÍRODNÍ PARAMETRY LOKALITY BOLZANOVA

Sídlo bylo zbudováno v nadmořské výšce okolo 281 m, a to na jihozápadním svahu asi 200 m nad tokem říčky Cidliny. Šlo o mírný svah o sklonitosti 3–7°. Podloží tvořila hnědožlutá zemina bez hrubších příměsí, sumárně klasifikovaná jako sprašová hlína. Přibližně 600 m VSV od lokality se tyčí vrchol vulkanitové kupy/suku Čerovka (kóta 324 m).

ZJIŠTĚNÉ ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY

Stratigrafická situace předmětné lokality je následující. Pod recentními vrstvami komunikace (112, 700 štět, 101 a 102) byla identifikována vrstva ornice (103), nasedající na půdní horizont humusový A (104), který difúzním přechodem nasedá na podloží (100), které zde tvoří sprašová hlína. Archeologické objekty byly zahlobeny z úrovně půdního horizontu (104).

Identifikováno bylo poměrně velmi málo nálezů z doby laténské, které byly pod přírůstkovým číslem 632/2015 uloženy do depozitáře Regionálního muzea a galerie v Jičíně. Pocházejí jednak ze zahlobených objektů a uloženin, jednak z proplavování jejich výplní, dále ze sběru z deponie.

Nálezy z ornice

Z vrstvy ornice označené v dokumentaci číslem 103 byly získány nepočtené zlomky keramiky a hrudky mazanice. Vrstva byla vzorkována ve vzdálenosti cca 5–10 m od objektů 500 a 505:

- okraj nádoby se zataženým okrajem, povrch oboustranně vyhlazen, tenkostěnný, plavený materiál, zhotoveno na kruhu, tmavošedá barva (*obr. 5:1*);
- okraj mísy nebo poháru s ven vyhnutým okrajem, krátkým svislým hrdlem a oblou výduť, v podhrdlí subtilní žebírko, tenkostěnný tvar, povrch vně leštěn, uvnitř vodorovné rýžky, plavený materiál, zhotoveno na kruhu, černá barva (*obr. 5:2*).

Objekt 500

Keramika

Celkem bylo získáno 20 keramických jedinců (z toho 10 miniaturních zlomečků při plavení výplně).

- část hrncovité nádoby, resp. situlovitého hrnce s prohnutým hrdlem, vně ovalený okraj, v podhrdlí plastické horizontální žebro, výduť pod ním svisle rýhována s náznaky hloubkového drsnění, grafitový materiál, pórovitý povrch, pod okrajem asi dotáčena, se stopami vodorovných rýžek (*obr. 5:3*);
- atypický zlomek z výduť nádoby, plavený materiál, zhotoveno na kruhu;
- atypické zlomky z výduť nádob, materiál s písčítým ostřivem (19 ks).

Mazanice

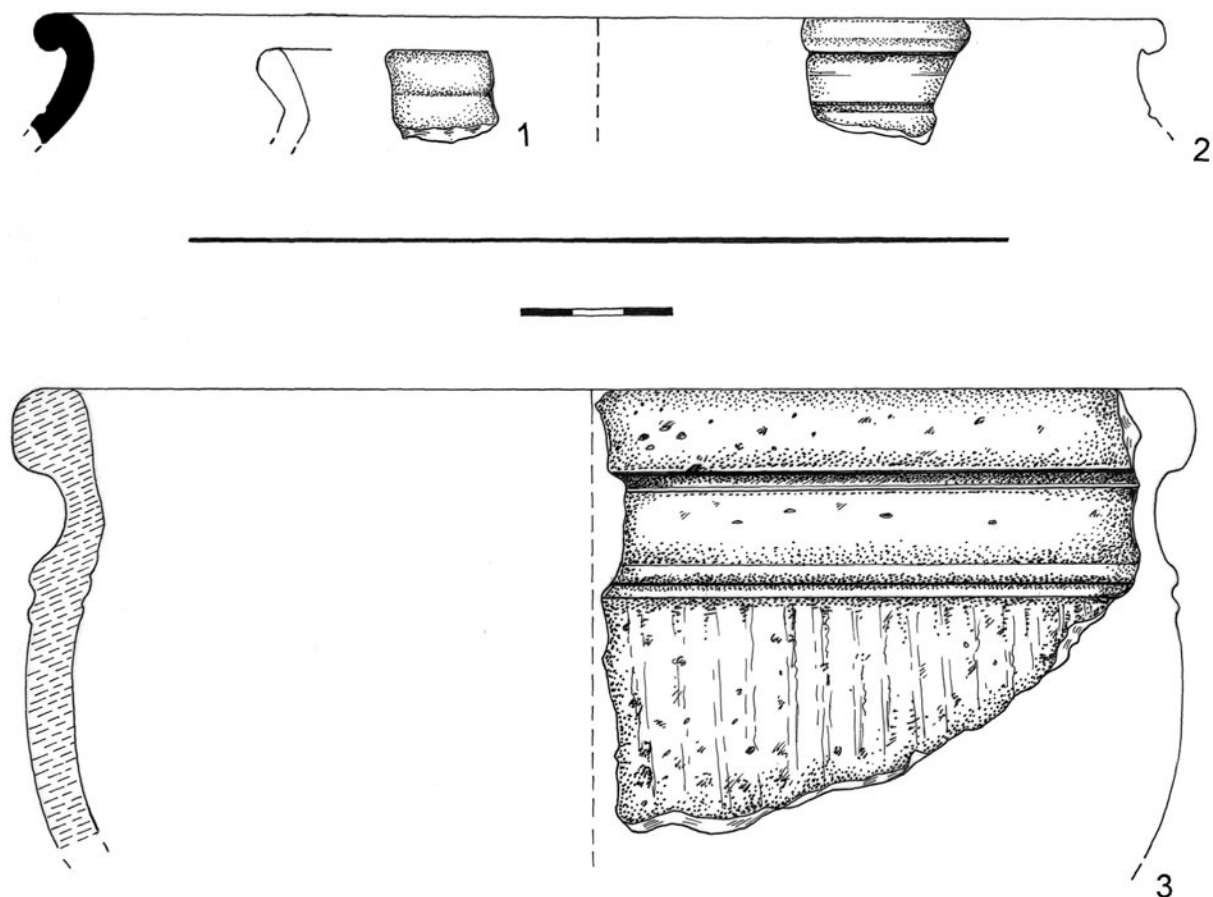
- mazanice, zlomečky, okrová barva (2 ks);
- mazanice, zlomečky, nevypálená, bělošedá barva (2 ks).

Objekt 505

Keramika

Celkem 30 keramických jedinců bez započtení drtě z plavení výplně.

- výduť hrnce s lomem na rozhraní těla s oploštělou baňatostí, klasické hloubkové drsnění s vyhlazeným pásem pod lomem, písčité a slídnaté ostřivo, okrová barva vně, šedoohnědý uvnitř (*obr. 6:1*);
- okraj mísy se zataženým okrajem, povrch oboustranně hlazen vodorovnými neuspořádanými tahy, materiál s písčítým a méně slídnatým ostřivem, šedočerná barva (*obr. 6:2*);
- okraj mísy s kyjovitým dovnitř zataženým okrajem, hlazený povrch, tvrdý výpal, stopy dotáčení, hnědá barva (*obr. 6:3*);
- okraj mísy se zataženým okrajem, povrch pečlivě hlazen, plavený materiál, na největší výduť vně vodorovná vhlazená linie, uvnitř táž výzdoba patrně s vhlazovanou koncentrickou vlnicí, zhotoveno na hrncířském kruhu, šedá barva (*obr. 6:4*);
- okraj se zataženým okrajem, plavený materiál, vně dvě vlasové ryté linie, ořelý, intruze/neolit (*obr. 6:8*);
- okraj tenkostěnné nádoby, oboustranně povrch vyleštěn, vně vhlazovaná vodorovná linie, plavený materiál, na kruhu, tmavě šedá barva (*obr. 6:5*);
- výduť na kruhu, oboustranně vyhlazeno, nepatrné stopy vnitřní vhlazované výzdoby, plavený tenkostěnný materiál, na kruhu, šedočerná barva (*obr. 6:6*);
- výduť hrncovité nádoby, bez profilace, výzdoba neuspořádaných svislých širokých rýh, šikmé svislé nevýrazné mělké široké rýhy (*obr. 6:7*);
- výduť, drsnění (1 ks);
- výduť esovité mísy, povrch oboustranně pečlivě vyhlazen, uvnitř vhlazovaná výzdoba: patrně vlnice a část koncentrické linie, plavený materiál, zhotoveno na kruhu, tmavě šedá barva (*obr. 6:9*);
- dno nádoby s nevýraznou odsazenou plastickou podstavou, povrch vně upraven tzv. mokrou rukou, písčítá příměs keramické hmoty, vně problematické relikt - horizontální rýžky - dotáčení na kruhu?, velmi tvrdý výpal, hnědožlutá barva (*obr. 6:10*);
- atypické fragmenty bez profilace, grafitová velmi limitovaná příměs (2 ks);
- atypické fragmenty bez profilace, plavený tenkostěnný materiál, zhotoveno na kruhu (3 ks);
- výduť na kruhu? (2 ks);
- atypická keramika bez profilace, běžný materiál s výraznějším písčítým ostřivem;
- přepálený keramický zlomek (1 ks).

Obr. 5. Jičín, ulice Bolzanova. Keramika. 1, 2 – ornice; 3 – objekt 500. Kresba A. Waldhauserová.

Mazanice

- amorfni okrově zbarvené hrudky (35 ks);
- amorfni bělošedé téměř nevypálené hrudky (44 ks).

Kovové předměty/struska

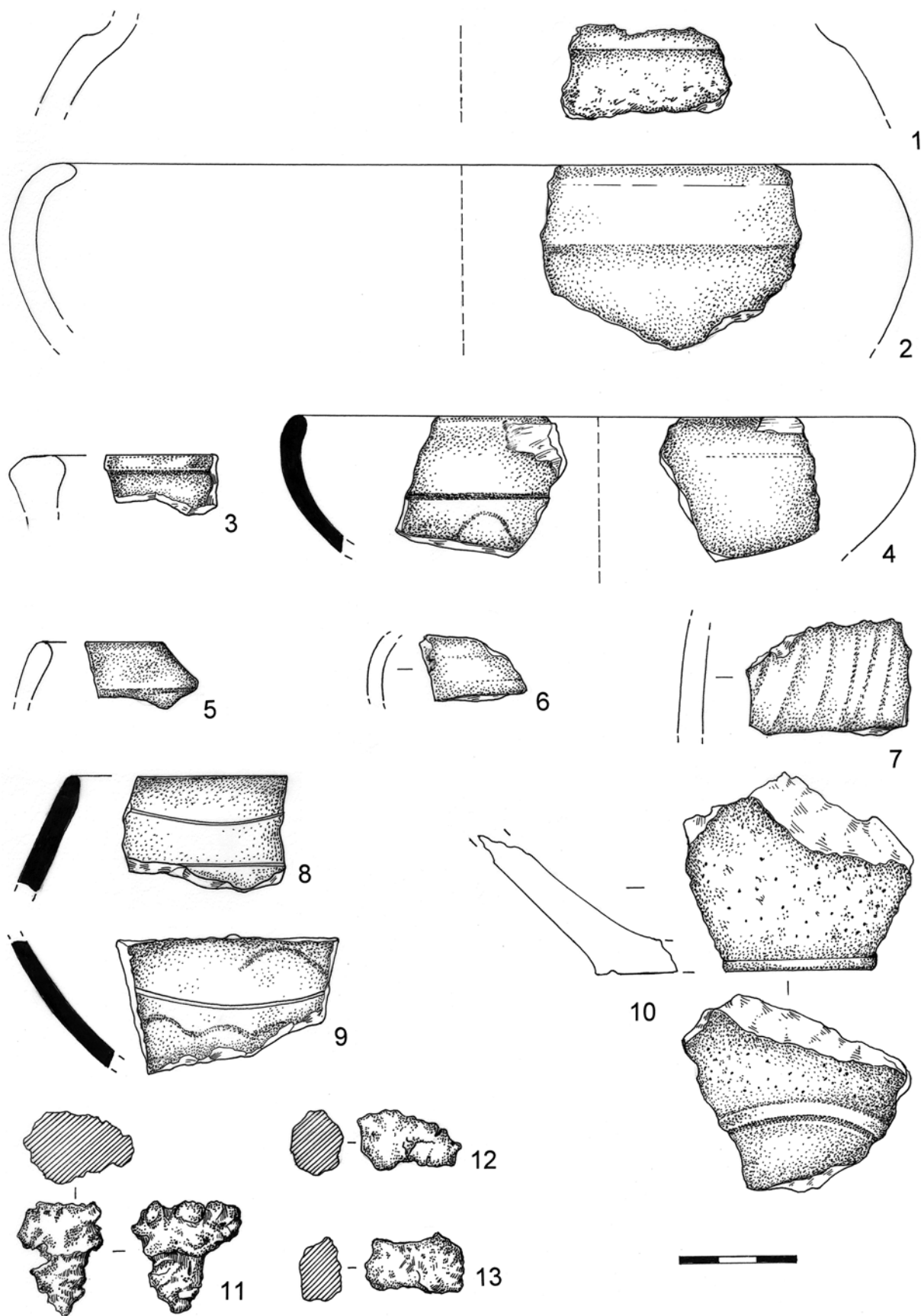
- amorfni hrudka, silně korodovaný povrch (obr. 6:11);
- amorfni tyčinkovitý útvar (obr. 6:12);
- plochý tyčinkovitý fragment, na recentním lomu pásovité Fe-jádro, 8 × 3 mm (obr. 6:13);
- struska, pórovitá konzistence, malý zlomek.

Osteologický materiál (ojediněle přepálen). – Antrakologický materiál. – Petrografický materiál, čepelovitý útvar, sumárně fonolit.

DATOVÁNÍ KERAMIKY

O rámcovém datování keramiky z Bolzanovy ulice do rozpětí LT C2 – LT D1 není pochyb. Nabízí se však srovnání keramiky s vývojem v dalším regionu po proudu Cidliny až k jihu situované nedaleké lokality Nový Bydžov-Chudonice (Rybová 1964). Pro fázi III byly na této lokalitě vyčleněny jako typické analogické znaky, které se vyskytly v souboru z Bolzanovy ulice v intravilánu Jičína: hloubkové drsnění, vnitřní koncentrická vhlazovaná výzdoba linií a vlnic, esovitá mísa s ven vyhnutým téměř převislým okrajem, mísa s kyjovitým okrajem, neuspořádané svislé rýhy (Rybová 1964, obr. 9:3,12,7,4). Podle autorky náleží v relativní chronologii do fáze L2c, v absolutní tehdy byly datovány do „mladší pol. 2. stol. – poč. 1. stol.“ Což by mělo v aktuální chronologii odpovídat rámcově době od sklonku 3. do první poloviny 1. století př. Kr. (cf. Mangel – Danielisová – Jílek 2013). Tam rovněž spadá obecně dobře datovatelná situlovitá nádoba s hloubkovým drsněním v kombinaci se svislým rýhováním a žebrem v podhrdlí (obr. 5:3).

Z Dobšína, přímo z hranice okresů Jičín a sousední Mladé Boleslavi, pochází nádoba s hloubkovým drsněním, datovaná radiokarbonem 237 ± 134 BC (Waldhauser 2001, 193 s lit.). Tato technika prochází, s optimem výskytu ca v LT C, během doby LT B2 – LT D, tedy v době užívání sídla Nový Bydžov-Chudonice (Rybová 1964, tab. 40, graf 3).

Obr. 6. Jičín, ulice Bolzanova. Objekt 505, 1–10 keramika, 11–13 kovové předměty. Kresba A. Waldhauserová.

Datovací potencial prakticky postrádají ojedinělé fragmenty grafitové keramiky, která ve východních Čechách vystupuje již na konci halštatu (Ha D2), s výrazným optimem v časném latěnu a méně početným výskytem až do konce doby laténské (cf. *Rybová 1964; Waldhauser – Novák 2017*).

Nutno zdůraznit, že datovací potencial kvantitativně malého, téměř podprahového souboru z Bolzanovy ulici v Jičíně je silně limitován a není ho spolehlivě možno upřesnit.

Jako analogický lze pravděpodobně uvést soubor keramiky z objektu u Kbelnice, vzdálené zhruba kilometr od Jičína (*Rybová 1968*, 18–19, tab. 13:4–14), z období L3, především však celky ze tří polozemnic, příkopu se čtyřmi uloženinami a ze žlabu z Markvartic, datovaných sponami (*Jošková – Waldhauser – Mangel 2020 v tisku*). Obdobně do LT C2–D1 lze datovat klíčové objekty z Nového Bydžova–Chudonic, objekty 19 (*Rybová 1964*, tab. 7:1–10) a 24 (*op. cit.*, tab. 11:1–16; 10: 1–7).

POKUS O REKONSTRUKCI NÁLEZOVÉ SITUACE

Výzkum úzkého liniového výkopu v Bolzanově ulici přinesl jenom velmi limitované informace. Díky pečlivému vedení terénních prací se podařilo zachytit na ploše $2,5 \times 1,4$ m relikty polozemnice. Její původní tvar lze zhruba odhadnout na mírně nepravidelný obdélníkový půdorys o rekonstruovatelných rozměrech přibližně $4,5 \times 1,4$ m, stavba mohla mít rozlohu ca 8–9 m². Hloubka zahloubení do spraše činila ca 0,39 m. Snad šlo o poměrně malou stavbu, obvykle plocha klasických polozemnic na laténských sídlišťích kolísá mezi 6–29 m² (*Waldhauser et al. 1993*, 348–350, Abb. 165). Delší strana polozemnic osciluje (skoro vždy) mezi 3 a 9,9 m, šířka mezi 2,4 a 4,6 m, hloubka od 0,15 do 1,15 m. Nejspíše se v Bolzanově ulici jednalo o málo zahloubenou menší polozemnici.

Nálezový soubor z Bolzanovy ulice obsahuje obvyklé spektrum laténského nálezového fondu, včetně naprosto sporadického výskytu železné strusky. Daleko výraznější výskyt včetně koláčkovitých útvarů – typických pro kovářské aktivity – byl zaznamenán na další blízké lokalitě Jičín-Valcha, zkoumané v roce 2018 (*Waldhauser – Novák 2019 v tisku*).

PROBLEMATICKÝ NÁLEZ ZLATÉ KELTSKÉ MINCE Z JIČÍNA

V numismatické sbírce ředitele Eduarda Hajsla se před rokem 1903 nacházela zlatá mince „od Jičína“ s obrazem na aversu „ptačí hlavy se zobákem na levo, kdež je věnec dvojlistový s kuličkou na konci“, na reversu s vyobrazením „čtyřpaprskové hvězdy, nad ní tři kuličky, pod ní dva esovité obloučky s puntíkem podlouhlým uprostřed“ (*Píče 1903*, 110, obr. 14:8, č. 10). Její hmotnost činila 7,15 g (*obr. 7*). Pod jednoznačnou lokalitou „Jičín“ ji zařadil do svého soupisu P. Radoměřský (1955, 49), což učinili již předtím další badatelé, např. R. Paulsen (1933, 58) nebo J. Filip (1956, 236, Abb. 71).

Mince zlatá, ovšem numismaticky neurčená (!), nalezená podle F. Šaldy (*Waldhauser 2001*, 251 s lit.) při čištění bahna v rybníku Kníže nedaleko referované lokality, byla s podstatnými výhradami sice ztotožněná s keltskou mincí z Jičína, publikovanou roku 1903, nicméně jde pouze o domněnku. Samotná mince, tehdy deponovaná ve sbírce ředitele E. Hajsla spolu s dalšími keltskými ražbami, zůstává dnes nezvěstná.

„Jičínská“ mince náleží tzv. vindelickým ražbám s jihoněmeckou proveniencí. Jedná se o statér typu II E (*Kellner 1990*, 8, Abb. Typenübersicht 1) s datací do LT C–D1, rámcově do 2.–1.

století př. Kr. V rámci Čech jde o výjimečný typ importované ražby, které se podle mínění J. Militikého dostaly do Čech v několika málo exemplářích. Obecně však vindelické ražby představují nejpočetnější komponentu z keltských mincí, které byly z jižního Německa dovezeny do Čech (*Militký 2015*, 126). Nutno rovněž zdůraznit, že v severovýchodních Čechách zaznamenáváme specifickou nálezovou koncentraci zlatých keltských mincí (*Nemeškalová-Jiroudková 1964*, 106).

Obr. 7. Jičín. Zlatá keltská mince. Podle *Píče 1903*.

LATÉNSKÉ AKTIVITY NA LOKALITĚ BOLZANOVA

Nepochybně je doloženo sídlení, a to běžnými relikty odpadu, především zlomky keramiky a mazanice. Podíl na kruhu zhotovované tenkostěnné keramiky dosahoval v objektu 505 22,3 %, v objektu 500 potom 20 %, což se jeví v rámci Čech jako mírně nadprůměrné hodnoty (cf. *Venclová 1998*). Na významných lokalitách (objektech) Jičínka a blízkého okolí dosahuje až 25 %, někdy však podstatně méně,

např. v objektu 6 v Branžeži dosahoval jen málo přes 6 % (Waldhauser 1994, 169, tab. 1). Velmi nízký počet nálezů z Bolzanovy ulice tyto závěry ovšem relativizuje.

Poloha lokality Jičín-Bolzanova s obvyklými parametry – umístění bezprostředně u vodoteče (Cidliny), pedologické poměry (spraš s hnědozemí), nevýrazná svažitost radiálu řádově málo stovek metrů okolo sídla – indikuje orientaci obyvatel na agrární výrobu (viz též *Příloha*). Nálezy strusky by mohly signalizovat činnost kováře (jejichž alespoň občasná přítomnost na každém laténském sídle Čech nebyla zpochybněna; Salač 1990).

Na laténském sídle Bolzanova nebyly prokázány žádné další specializované výrobní aktivity, v koncentrované podobě známé z tzv. „industriálních“ výrobních a distribučních center typu Lovosice, nebo ze sídel podobných lokalitě Markvartice, kde je – vzhledem k nálezům technické keramiky (tyglíků) – doložena práce s barevnými kovy (Jošková – Waldhauser – Mangel 2020 v tisku). Nově byla na Jičínsku u Ostroměře prozkoumána baterie hrnčírských vertikálních pecí (výzkum R. Nováka v r. 2018) v blízkosti nálezů vertikální pece z roku 1924 (Mangel 2012).

Zlatá keltská mince, pokud má původ v uloženinách v areálu (pozdějšího) rybníka Kníže, by v ideálním případě mohla být indicií nadregionálních kontaktů obyvatel sídla, tak jako tomu je v případě dalšího sídla v intravilánu Jičina (poloha Valcha), kde došlo k rozpoznání keramického importu odněkud z Podkrušnohoří, resp. z keltského Západu. Vzhledem k značné nejistotě při bližší identifikaci mince se však jedná pouze o spekulaci.

SÍDELNĚ-GEOGRAFICKÉ POSTAVENÍ LOKALITY BOLZANOVA V POVODÍ CIDLINY

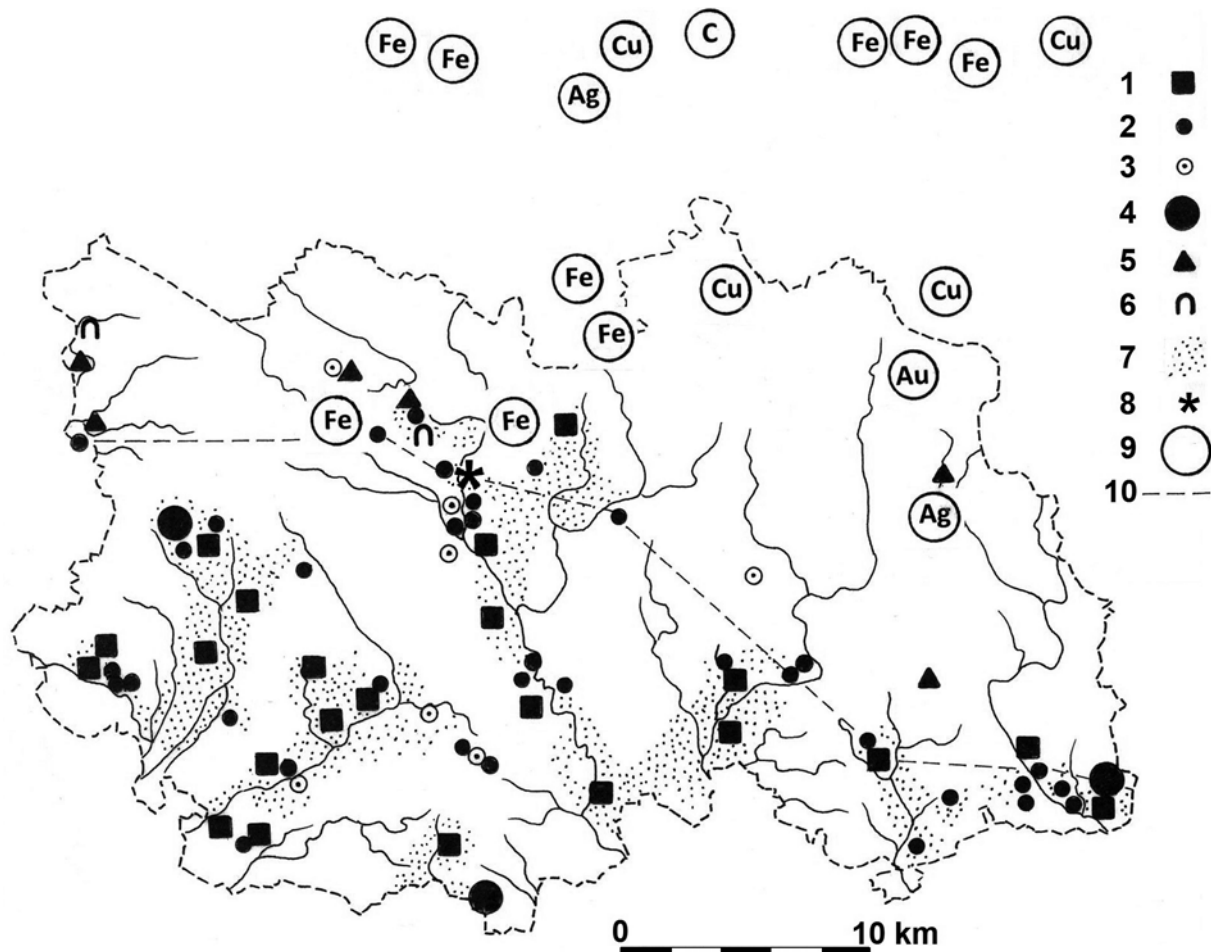
V rámci laténského osídlení severovýchodních Čech, které bylo nedávno v žel velkém měřítku komplexně zpracováno s parametry jeho hustoty (Mangel – Danielisová – Jílek 2016, 67–70, obr. 40–41), ovšem již dříve podrobněji v malém měřítku (Waldhauser 1988, obr. 1), nalézáme lokalitu Bolzanova shodně na samém severním okraji sídelní ekumeny. Dále směrem k severu do Podkrkonoší nebyly – až na ojedinělé nálezy kovových předmětů, bronzového kroužku s nálitky ze Lháně nebo zlatých mincí z Mlázovic a Trutnova a dalších předmětů (cf. Waldhauser 2001) – sídelní ani funerální struktury zachyceny, tudíž tam stabilní agrární osídlení nelze předpokládat.

Východním i západním směrem od laténské lokality Bolzanova byla zaznamenána poměrně četná laténská sídliště ve vzájemné vzdálenosti 1–3 km, někdy však i větší. Směrem na západ byla registrována laténská sídla v Horním Lochově (Waldhauser 1996) a Sobotce (Waldhauser 2018 v tisku), směrem na jihovýchod v Jičině v poloze Valcha (Waldhauser 2002; Waldhauser – Novák 2019 v tisku) a dále podél Cidliny a Mrliny, které byly s literaturou částečně kompletovány. Revidovány nemohly být laténské nálezy z Prachovských skal, které mohly mít neprofánní význam. Aktuálně byla sepsána a vyhodnocena naleziště z časně doby laténské při příležitosti publikace lokality Kopidlna (Waldhauser – Novák 2017).

Severním směrem od laténské ekumeny na Cidlině a Mrlině na dnešním Jičínsku, tedy v Podkrkonoší, vzbuzují pozornost poměrně rozsáhlé zdroje nerostných surovin užívaných Kelty, ale místa jejich exploatace zůstávají zatím neznámá. V Podkrkonoší se vyskytují především rozsáhlá ložiska mědi (Dolní Kalná) a železných rud (Železný Brod), plošně sice nevelká, ale vydatná naleziště zlata, méně stříbra (Vřesník), ale i grafitu (Poniklá). Mnohá z nich byla exploatovaná v 16.–19. století. Ložisko zlata u Stupné na Novopacku bylo v 16. století třetím nejvýznamnějším dodavatelem zlata do královské mincovny v Praze (Kratochvíl 1957–1966). Albrecht z Valdštejna nechal hledat měď na Kozinci u Bradlece s těžebními odvaly (Šalda 1969), odkud pochází známý nález eneolitické měděné sekery. Přístup k těmto nerostným zdrojům byl nejbližší od severní hranice laténského osídlení na Jičínsku, přibližně od linie nejsevernějších (keltských) sídlišť: Markvartice – Horní Lochove – Kbelnice – Jičín-Bolzanova – Jičín-Valcha – Úlibice – Sobčice – Ostroměř – Hořice.

DOPRAVNĚ-GEOGRAFICKÁ POZICE LOKALITY BOLZANOVA

Nález zlaté mince, konvenčně jihoněmeckých Vindelíků, ca 500–1500 km od potenciálních míst ražby indikuje možný význam laténských lokalit na území Jičina a okolí, případně jejich polohu na komunikaci, nadregionální stezce. Obraťme však pozornost k dosavadní rekonstrukci předpokládané dopravní sítě na teritoriu přibližně současného území katastru Jičina. Pro období pozdního halštatu (a časněho laténu) byl v posledním přehledu pravěku (Venclová ed. et al. 2008, obr. 94) zachycen nanejvýš průběh dálkové (!) cesty kopírující tok Cidliny, zatímco R. Květ (1998, obr. 1) zakreslil v místech Jičina hned křižovatku

Obr. 8. Laténské osídlení v okrese Jičín: 1. pohřebiště/hrob, 2. sídlo, 3. mince, 4. valové útvary s laténskými nálezy (Markvartice, Třebovětice), 5. ojedinělý nález, 6. skalní útvary/jeskyně/převís, 7. aproximativní osídlení doby laténské, 8. Jičín-Bolzanova, 9. zdroje nerostných surovin exploatovaných v novověku, 10. přerušovaná linie spojuje nejsevernější (keltská) sídliště: Markvartice – Horní Lochov – Kbelnice – Jičín-Bolzanova – Jičín-Valcha – Úlibice – Sobčice – Ostroměř – Hořice. Podle J. Waldhausera 1988, aktualizováno a doplněno.

pěti regionálních komunikací. Směřovaly k Jičínu od Hradce Králové a dále k Turnovu, další dvě od jihu od Poděbrad a od jihovýchodu od Nového Bydžova podél Cidliny, další dvě měly vést na západ do Pojizeří v místech jednak Mladé Boleslavi, jednak Mnichova Hradiště. Validnost Květových představ netřeba komentovat, nicméně není možno vyloučit význam prostoru Jičína v komunikační síti doby laténské. Mezi staré stezky České republiky počítal R. Květ východo-západní spoj od Hradce Králové, jediný přes Jičín, na Jizeru a Ploučnici. Konstatovat lze sumárně možnou důležitost teritoria Jičína, kudy nejspíše mohly probíhat lokální i dálkové komunikace.

ZÁVĚR

Pravděpodobně obvyklé agrární sídlo nad řekou Cidlinou lze datovat do LT C2-D1 (nejspíše LT D1), tedy do mladšího úseku 2. století a první poloviny 1. století př. Kr.

V radiálu ca 1,5 km od lokality Bolzanova jsou doložena laténská sídla Kbelnice (Rybová 1968) a Jičín, poloha Valcha (Waldhauser 2002), pravděpodobně také v areálu jičínské nemocnice (Šalda 1969).

Severně od lokality Jičín-Bolzanova v Podkrkonoší jsou známy mimořádné zdroje nerostných surovin mědi, železných rud, stříbra a tuhy – s doklady těžby od středověku do 19. století (Kratochvíl 1957–1966) a dispersní ojedinělé nálezy laténské hmotné kultury (cf. Waldhauser 1996; 2001; Waldhauser – Novák 2019 v tisku). Počátky získávání mědi mohou náležet již do doby bronzové, u ostatních surovin stojí archeologie na počátku bádání.

PŘÍLOHA 1

Archeobotanická analýza

Jan Novák

Zkoumané objekty se nacházely v nadmořské výšce cca 280 m n. m. V mapě potenciální přirozené vegetace (Neuhäselová 2001) jsou v okolí rekonstruovány černýšové dubohabřiny (*Melampyro-Carpinetum*). V širším okolí jsou také rekonstruovány i kyselé bikové doubravy (as. *Luzulo-Quercetum*).

Metodika

Archeobotanická analýza se věnovala osmi vzorkům z jednoho objektu (obj. č. 500). Archeobotanické vzorky byly separovány plavením (flotační metodou) s následným přebíráním reziduí po plavení. Pod stereoskopickou lupou byly tak prohlédnuty veškeré výplně předané k analýze. Vzorky byly přebírány v celém objemu.

Stav uhlíků byl z hlediska zachovalosti dobrý. Uhlíky byly determinovány standardní mikroskopií. Jednotlivé zlomky byly lámány (příčný lom) a prohlíženy stereomikroskopem o zvětšení 40× na příčném lomu. Dále byl na plastelině pomocí žiletky vytvořen podélný a tangenciální lom, který byl prohlížen mikroskopem při zvětšení do 250×.

Pro určení rostlinných makrozbytků byla použita základní literatura a srovnávací sbírka. Při interpretaci zjištěných rostlinných makrozbytků byly použity pouze zuhelnatělé makrozbytky.

Výsledky

Celkem bylo provedeno 189 určení uhlíků. Bylo zjištěno 11 druhů dřevin. Výraznou dominantou v analyzovaném souboru uhlíků je buk lesní (*Fagus sylvatica*, procentické zastoupení 62,6 %). Velmi hojně byl také zaznamenán habr obecný (*Carpinus betulus*, procentické zastoupení 19,4 %) a dub (*Quercus* sp.; procentické zastoupení 8,4 %). Z dalších dřevin byla zjištěna bříza (*Betula* sp., procentické zastoupení 4,5 %), borovice lesní (*Pinus sylvestris*, procentické zastoupení 2,6 %) a topol/vrba (*Populus/Salix* sp., procentické zastoupení 1,3 %). Nehojně byly zaznamenány uhlíky jedle bělokoré (*Abies alba*, procentické zastoupení 0,6 %) a lísky (*Corylus* sp., procentické zastoupení 0,6 %). Na základě zjištěné druhové skladby lze usuzovat, že analyzovaný soubor dokládá běžně sbírané palivové dřevo z blízkého okolí. Výsledky dokládají přítomnost bučin, ale i rozvolněných dubohabřin. Je pravděpodobné, že přítomnost jednotlivých typů vegetace úzce souvisela s intenzitou lidského ovlivnění. Velmi pravděpodobně v nejbližším okolí lokality se nacházely rozvolněné, intenzivněji ovlivňované dubohabřiny či dokonce porostliny, ale v místech více vzdálených měla vegetace charakter vysokokmenného lesa – bučin.

Mezi zjištěnými zuhelnatělými rostlinnými makrozbytky značně převažovaly pěstované druhy. Nejhojněji byly zjištěny obilky pšenice seté (*Triticum aestivum*, zastoupení 41,1 %) a ječmene setého (*Hordeum vulgare*, zastoupení 27,5 %), ale spolu s nimi se také běžně nacházela pšenice špalda (*Triticum spelta*, zastoupení 15,7 %), pšenice dvouzrnka (*Triticum dicoccon*, zastoupení 13,7 %) a proso seté (*Panicum miliaceum*, zastoupení 2,0 %). Z polních plevelů byl zjištěn pouze svízel pochybný (*Galium spurium*). Zjištěné spektrum zuhelnatělých makrozbytků pěstovaných rostlin odpovídá ostatním nálezům ze střední Evropy. Zajímavostí je hojnější výskyt pšenice seté, která se ve středoevropském prostoru v souborech z období latěnu objevuje poměrně vzácně (Kočár – Dreslerová 2010).

LITERATURA

- Filip, J. 1936–37: Popelníková pole a počátky železné doby v Čechách. Praha.
 Filip, J. 1956: Keltové ve střední Evropě. Praha.
 Jošková, T. – Waldhauser, J. – Mangel, T. 2020: Viereckschanze Markvartice. V tisku. Hradec Králové.
 Kellner, H.-J. 1990: Die Münzfunde von Manching und die keltischen Fundmünzen aus Südbayern. Stuttgart.
 Kočár, P. – Dreslerová, D. 2010: Archeobotanické nálezy pěstovaných rostlin v pravěku České republiky, Památky archeologické 101, 203–242.
 Kratochvíl, J. 1957–1966: Topografická mineralogie Čech 1–8. Praha.
 Květ, R. 1998: Keltské osídlení České republiky v závislosti na predispozici stezek, Archaeologia historica 23, 215–222.
 Mangel, T. 2012: Laténské hrnčířské pece ve východních Čechách a otázka dokladů hrnčířské produkce z Ostro-

- měře, okr. Jičín, Archeologie východních Čech 4, 73–91.
- Mangel, T. – Danielisová, B. – Jílek, J. 2013: Keltové ve východních Čechách. Hradec Králové.
- Militký, J. 2015: Oppidum Hradiště u Stradonic. Komentovaný katalog mincovních nálezů. Praha.
- Nemeškalová-Jiroudková, Z. 1964: Keltské mince v severovýchodních Čechách. In: Archeologické studijní materiály 1. Praha, 102–107.
- Neuhäselová Z. 2001: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha
- Paulsen, R. 1933: Die Münzprägungen der Boier. Leipzig – Wien.
- Píč, J. L. 1903: Hradiště u Stradonic jako historické Marobudum. Praha.
- Salač, V. 1990: Vývoj a struktura halštatského a laténské železářství v Podkrušnohoří ve světle nových nálezů, Památky archeologické 81, 208–232.
- Šalda, F. 1969: Vlastivěda Jičínska. Jičín.
- Radoměřský, P. 1955: Nálezy keltských mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. In: E. Nohejlová-Prátová, Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I. Praha, 35–84.
- Rybová, A. 1964: Pozdně laténské a časně římské sídliště v Novém Bydžově-Chudonicích, Práce Musea v Hradci Králové B-7, 1–142.
- Rybová, A. 1968: Laténská sídliště ve východních Čechách přilehlé oblasti středočeské. Hradec Králové.
- Ulrychová, E. 1999: Sídliště z mladší doby kamenné v areálu Okresní nemocnice v Jičíně, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 25, 69–76.
- Venclová, N. 1998: Mšecké Žehrovice in Bohemia. Sceaux.
- Venclová, N. ed. et al. 2008: Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha.
- Vokolek, V. 1999: Pohřebiště lidu popelnicových polí v Ostroměři. Hradec Králové.
- Waldhauser, J. 1988: Keltská pohřebiště na Jičínsku, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech v Hradci Králové 15, 56–76.
- Waldhauser, J. et al. 1993: Die Hallstatt- und latènezeitliche Siedlung Radovesice in Böhmen. Praha – Teplice.
- Waldhauser, J. 1994: Zánik keltského osídlení Českého ráje a Pojizeří na základě archeologického výzkumu v Branžeži v roce 1993, Z Českého ráje a Podkrkonoší 7, 159–167.
- Waldhauser, J. 1996: Keltové v Pojizeří a v Českém ráji. Praha – Mladá Boleslav.
- Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.
- Waldhauser, J. 2002: Laténská keramika z polohy Valcha u Jičína: kontakty východu Čech a keltského severozápadu? In: P. Čech – Z. Smrž (eds.), Sborník Drahomíru Kouteckému. Most, 279–280.
- Waldhauser, J. 2018: Keltské sídliště ze Sobotky, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky. V tisku.
- Waldhauser, J. – Novák, R. 2017: Záchranný výzkum časně laténské sídla v Kopidlně na Jičínsku. In: Kysela, J. – Danielisová, A. – Militký, J. (eds.), Stories that made the Iron Age. Studies in Iron Age Archaeology dedicated to Natalie Venclová. Prague, 411–431.
- Waldhauser, J. – Novák, R. 2019: Laténské osídlení Jičína v areálu polohy Valcha v severovýchodních Čechách. In: Sborník Janě Čížmářové. Brno, v tisku.

A La Tène settlement at Jičín

The information about La Tène settlement of the Jičín District was collected more than thirty years ago (Waldhauser 1988). Every new, however rare find is welcome to illuminate the insufficiently clear situation. In 2013 a sunken-floor hut (no. 505, Fig. 3) and another feature (no. 500, Fig. 4) were investigated during a rescue excavation in Bolzanova Street, in the northern part of the town of Jičín (Fig. 1, 2). Their fills yielded a small assemblage consisting of potsherds (Fig. 5–6), daub, slag and osteological material. No other La Tène features were observed in a relatively long excavation trench southwest of the site. Immediately to the northeast, several rescue excavations took place in the interwar period, which were briefly reported in the literature – the existence of La Tène settlement on the grounds of the hospital was mentioned (Šalda 1969).

The determined spectrum of charred plant macro-remains corresponds to findings from other central European sites. An interesting thing is the more abundant occurrence of common wheat, which is otherwise rather rarely represented in La Tène period assemblages from central Europe.

The features excavated in 2013 are a remnant of a characteristic agrarian settlement situated on a southwest slope above the Cidlina River. Judging from the pottery, it dates back to LT C–D1 (most likely to LT D1), i.e. to the later part of the 2nd and the first half of the 1st century BC. A link to an unlocated earlier find of a gold Celtic coin (Fig. 7) can unfortunately not be proven.

(English by Jan Machula)

Fig. 1.–2. Location of the excavation site.

Fig. 3.–4. Locations and profiles of features 505 and 506.

Fig. 5.–6. Finds from features.

Fig. 7. Jičín. Unlocated find of a gold Celtic coin.

Fig. 8. La Tène settlement of the Jičín District according to J. Waldhauser (1988), updated and complemented; 1. cemetery/grave, 2. settlement, 3. coin, 4. enclosures with La Tène finds (Markvartice, Třebověnice), 5. isolated find, 6. rock formations/cave/overhang, 7. approximate extent of settlement during the La Tène period, 8. Jičín-Bolzanova Street, 9. mineral resources exploited during the modern period, 10. the dashed line connects the northernmost (Celtic) settlements.

Jiří Waldhauser, U pošty 6, 180 00 Praha 8
waldhauserj@gmail.com

Radek Novák, Regionální muzeum a galerie v Jičíně, Valdštejnovo náměstí 1, 506 01 Jičín
novak@muzeumhry.cz

Jan Novák, Katedra botaniky Přírodovědecké fakulty UK, Benátská 433/2, 128 01 Praha 2
prourou@gmail.com